

Грабчак Т.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

кафедри аудиту

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ

Ефективне функціонування податкової системи держави значною мірою залежить від прозорості механізмів контролю та достовірності даних, що формують податкові зобов'язання підприємств. У цьому контексті податковий аудит виступає важливим інструментом забезпечення фінансової дисципліни, попередження податкових ризиків і підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за результати своєї діяльності. Його організація та методичне забезпечення ґрунтуються на поєднанні норм національного законодавства, міжнародних стандартів аудиту та професійних вимог до аудиторів. Саме тому дослідження особливостей здійснення податкового аудиту, визначення його організаційних і методичних аспектів, а також виявлення обмежень та регуляторних вимог є актуальним у сучасних умовах реформування фінансового контролю в Україні.

Для забезпечення ефективного функціонування аудиторської діяльності, впровадження міжнародних та національних стандартів, а також дотримання основоположних принципів аудиту, податковий аудит організовується як комплекс заходів з перевірки бухгалтерських даних та фінансової звітності суб'єктів господарювання. Основною метою такого аудиту є формування незалежної та обґрунтованої думки аудитора щодо відповідності податкової та фінансової звітності вимогам нормативних актів і стандартів, зокрема положень Податкового кодексу України [1], що дозволяє забезпечити достовірність

податкових даних, мінімізувати податкові ризики та оптимізувати організаційно-методичні процедури проведення аудиторської перевірки.

Доречно зазначити, що аудиторські послуги можуть надаватися виключно суб'єктом аудиторської діяльності, якому такі повноваження делеговано відповідно до вимог чинного законодавства та професійних стандартів. Важливим аспектом організації аудиторської діяльності є дотримання обмежень щодо сумісності аудиту з іншими видами підприємницької чи професійної діяльності. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [2] чітко регламентує перелік послуг, які не можуть поєднуватися з проведенням обов'язкового аудиту, особливо для суб'єктів господарювання, що становлять суспільний інтерес. Такі обмеження спрямовані на забезпечення незалежності аудитора, мінімізацію конфлікту інтересів та підвищення довіри до результатів аудиторської перевірки. На рисунку 1 представлено систематизацію послуг, несумісних із здійсненням аудиту підприємств, що належать до категорії суб'єктів суспільного інтересу.

Як показано на рисунку 1, встановлені законодавством обмеження щодо поєднання аудиторських та неаудиторських послуг відіграють ключову роль у забезпеченні незалежності аудитора та об'єктивності результатів перевірки. Заборона на виконання певних послуг для суб'єктів господарювання, що становлять суспільний інтерес, спрямована на запобігання конфлікту інтересів, мінімізацію можливого впливу аудитора на формування фінансової та податкової звітності клієнта та підвищення довіри користувачів до аудиторського висновку. Такий підхід узгоджується з вимогами Міжнародних стандартів аудиту [3] та міжнародною практикою регулювання аудиторської діяльності, що передбачає чітке розмежування функцій аудиту і консалтингу. Отже, дотримання вимог щодо несумісності послуг є необхідною умовою якісної організації податкового аудиту та гарантією його професійної незалежності.

XIV Міжнародна науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
5 грудня 2025 року, м. Тернопіль

Рис. 1. Систематизація послуг, які не поєднуються з аудитом підприємств, що становлять суспільний інтерес

Методичні аспекти проведення податкового аудиту охоплюють сукупність прийомів, процедур і підходів, які використовуються аудитором для отримання достатніх і достовірних доказів щодо правильності формування податкових зобов'язань підприємства. Методика податкового аудиту визначає послідовність робіт на всіх його стадіях – від планування та оцінки внутрішнього контролю до виконання аналітичних і деталізованих перевірок та формування висновків. Особливу увагу приділено визначенню об'єктів перевірки, вибору оптимальних методів контролю, ідентифікації податкових ризиків, застосуванню аналітичних процедур та документуванню результатів аудиторських дій. Саме методичне забезпечення визначає якість аудиту, повноту виявлення порушень та обґрунтованість рекомендацій, які надаються суб'єкту господарювання.

Податковий аудит, як складова аудиторської діяльності, здійснюється в умовах комплексного регулювання, яке включає не лише законодавчі вимоги, але й етичні стандарти професії. Проте українське законодавство встановлює

низку обмежень щодо сумісності аудиту з іншими видами діяльності. Однак, це не створює загрозу незалежності аудитора, за умови що вони не впливають на об'єктивність професійного судження та не перетинаються з інтересами суб'єктів, яких перевіряють.

Важливою складовою нормативно-етичного забезпечення податкового аудиту є Кодекс етики професійних бухгалтерів [4], розроблений Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC). Він визначає концептуальну основу, спрямовану на задоволення сучасних потреб професійної спільноти, що працює у корпоративному, державному та академічному секторах.

У процесі організації податкового аудиту аудитор повинен ураховувати специфіку діяльності суб'єкта господарювання, що значною мірою визначає зміст і обсяг контрольних процедур. Зокрема, під час планування та попереднього оцінювання ризиків аудитор аналізує такі аспекти:

- 1) правовий статус суб'єкта перевірки – юридична особа, фізична особа – підприємець чи інший суб'єкт господарювання;
- 2) податковий режим, у межах якого здійснюється діяльність;
- 3) наявність реєстрації платником податку на додану вартість;
- 4) здійснення зовнішньоекономічних операцій та їх характер;
- 5) чисельність персоналу, наявність відокремлених підрозділів та їх структура;
- 6) використовуване програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку;
- 7) осіб, відповідальних за формування і подання податкової звітності, а також порядок організації цих процедур;
- 8) використання податкових пільг і стимулів;
- 9) наявність попередніх податкових перевірок і перелік питань, які порушувалися контролюючими органами;
- 10) існування непогашеної податкової заборгованості та інших фінансових зобов'язань перед бюджетом.

Ці питання є базою для формування ризик-орієнтованого підходу до аудиту, визначення суттєвості окремих операцій, вибору необхідних процедур і обсягу аудиторських доказів.

У процесі податкового аудиту важливе значення має також дотримання міжнародних стандартів аудиту, зокрема ISA 700 «Формування думки та звітності щодо фінансової звітності» [3]. Відповідно до цього стандарту аудитор формує професійну думку щодо того, чи відображає фінансова звітність діяльність підприємства у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. Для цього оцінюються достатність і доречність отриманих аудиторських доказів, обґрунтованість облікових оцінок, правильність застосування облікової політики, повнота розкриття інформації та її достовірність для користувачів фінансової звітності. Аудиторський висновок оформлюється у письмовій формі як звіт незалежного аудитора та є підсумком усіх проведених процедур, рекомендацій та висновків щодо податкової дисципліни підприємства.

Таким чином, організаційні та методичні аспекти проведення податкового аудиту передбачають поєднання законодавчих норм, етичних стандартів та професійних методик аудиту для забезпечення об'єктивності, достовірності та прозорості перевірок. Дотримання етичних принципів, правильне визначення об'єктів і суб'єктів аудиту, ризик-орієнтований підхід до планування та застосування системи спеціальних процедур дозволяють не лише виявляти помилки та невідповідності у податкових розрахунках, а й надавати керівництву підприємства практичні рекомендації щодо оптимізації податкових процесів. Такий підхід є ключовим для формування надійної системи податкового контролю, мінімізації податкових ризиків та підвищення рівня довіри до фінансової звітності в умовах сучасної економічної та правової системи України.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 04.09.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 27.11.2025 р.)
2. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 9, ст.50), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 20.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 27.11.2025 р.)
3. Міжнародні стандарти аудиту. *Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року. Частина I, Частина II, Частина III.* URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення 27.11.2025 р.)
4. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (Включаючи Міжнародні стандарти незалежності), видання 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_code_of_professional_ethics_accountants_including_international_independence_standards-780 (дата звернення 27.11.2025 р.)
5. Барановський В. В. Податковий аудит: навч. посібник. К., 2022. 312 с.